

OBSAH

ÚVOD	11
Hlava první	
O BYTÍ A NEBYTÍ MONARCHIE	
I. O dědictví rakouské (1740–1748)	15
I/1 Ohrožení integrity českých zemí	15
I/2 Bavorské interregnum	20
I/3 Pražská korunovace Marie Terezie a nový pruský vpád do Čech	25
I/4 Císařská korunovace Františka I. a konec války o dědictví rakouské ..	31
I/5 Domnělí spoluviníci válečných neúspěchů	34
II. Velmocenský reparát (1748–1765)	41
II/1 Správní reformy doby tereziánské	41
<i>Státní příjmy a státní dluh</i>	41
<i>Státoprávní aspekt tereziánských reforem</i>	44
<i>Centralizace správy</i>	45
<i>Zemská a krajská správa</i>	48
<i>Administrativní reformy v Pruském Slezsku a Kladsku</i>	51
II/2 Sedmiletá válka (1756–1763)	53
<i>Diplomatická předehra a první bojové akce</i>	53
<i>Pruské vpády do Čech a na Moravu roku 1757 a 1758</i>	55
<i>Krize pruského státu</i>	60
<i>Konec sedmileté války</i>	63
II/3 Habsburská monarchie a evropský systém v 60. a 70. letech 18. století ..	66

III.	Církev a stát v habsburské monarchii ve 2. polovině 18. století	72
III/1	Počátky církevních reforem za vlády Marie Terezie	72
III/2	Zásah do učitelského officia katolické církve	77
III/3	Konec rekatolizačního tažení v českých zemích	80
	„Nepřátelé trůnu“	80
	Trpěný živel	83
III/4	Vyhlášení náboženské tolerance	89
	Vydání tolerančního patentu a jeho bezprostřední předehra	89
	Problémy s prosazováním patentu v praxi	92
	Počátky emancipace židovské diaspory a význam tolerančních opatření Josefa II.	98
III/5	Redukce řeholního kléru, poustevn a laických korporací spjatých s náboženským životem	102
III/6	Reorganizace církevní správy a zásahy do náboženského života	106
IV.	Léta samostatné vlády Josefa II. a Leopolda II. (1780–1792)	110
IV/1	Velmocenská dimenze Josefovy politiky a její krize	110
IV/2	Vyvrcholení administrativních reforem	119
IV/3	Krize osvícenského absolutismu	123
	Konec vlády Josefa II.	123
	Vnitropolitická opatření Leopolda II.	126
V.	Integrace habsburské monarchie a dilema zemského patriotismu	131
V/1	Od vyhlášení pragmatické sankce k jejímu definitivnímu uznání	131
V/2	Osvícenství a otázka každodenního národnostního plebiscitu	139
V/3	Postavení češtiny v úředním styku a pedagogické praxi	148

Hlava druhá

MEZI REFORMOU A REVOLUCÍ

I.	Auguři a haruspikové	155
I/1	Osvícenství	155
	Zdroje dějinného optimismu eurokřesťanské civilizace	155
	Etymologie pojmu osvícenství	160
I/2	Náboženství Zjevení a náboženství Rozumu	162
	Geneze západoevropského osvícenství	162
	Hrdelní proces proti Bohu?	167
	Osvícenství v zemích Svaté říše římské	170
I/3	Pronikání osvícenských myšlenek do českých zemí	173
	Překonávání bariér	173
	Rozmach tisku	180
	Počátky moderní žurnalistiky a publicistiky v českých zemích	185
I/4	Svobodné zednářství a české země	190

II.	Juno a Jupiter	195
II/1	Kořeny moderního establishmentu	195
	<i>Absolutistická monarchie, její apologeti a kritikové</i>	195
	<i>Vznik politické ekonomie a ideál osvícenského absolutismu</i>	200
	<i>Věda o státě a státním právu v zemích habsburské monarchie</i>	204
	<i>Počátky nových společenskovedních oborů v českých zemích</i>	213
II/2	Od právního státu k občanské společnosti	216
II/3	Josefinismus a jeho myšlenkové zdroje	220
	<i>Jansenismus</i>	220
	<i>Pietismus</i>	225
	<i>Febronianismus</i>	228
	<i>Osvícenství a židovská diaspora</i>	231
	<i>Tolerance a fanatismus v politické filosofii raného novověku</i>	236
	<i>Osvícenské pojetí tolerance v zemích habsburské monarchie</i>	238
	<i>Nový pohled na reformační minulost českých zemí</i>	241
II/4	Bedřich II. a Josef II. – učitel a žák?	244
III.	Nemesis a Fúrie	253
III/1	Osvícenský absolutismus a občanská kázeň	253
	<i>Kořeny moderního pojetí svobody</i>	253
	<i>Institucionalizovaná represe a prevence</i>	255
	<i>Zavedení všeobecné školní docházky</i>	259
III/2	Od rovnosti před státním zájmem k rovnosti před zákonem	263
	<i>Zločin proti majestátu v prvních letech vlády Marie Terezie</i>	263
	<i>Stavovská nerovnost před zákonem a její překonávání</i>	268
	<i>Formování novodobého práva civilního</i>	271
III/3	Humanizace trestního práva	273
III/4	Osvícenská cenzurní praxe	281
III/5	Počátky policejní organizace a její činnosti	284
	<i>Represivní aparát státu a selská rebelie roku 1775</i>	284
	<i>Vznik a počátky policejní organizace v českých zemích</i>	291
	<i>Od osvícenského k policejnímu absolutismu</i>	293
IV.	Mars a Bellona	297
IV/1	Počátky moderního pojetí války a míru	297
IV/2	České země a bezprostřední válečný zážitek	306
IV/3	Armáda habsburské monarchie v letech 1740–1792	310
	<i>Reformy v době vlády Marie Terezie</i>	310
	<i>Budování armády v letech samostatné vlády Josefa II.</i>	312
	<i>Pevnostní stavitelství</i>	315
	<i>Počátky vojenského mapování</i>	318

V.	Pluto a Ceres	320
V/1	Demografický vývoj a stav populace v českých zemích v 18. století	320
	<i>Jezdci z Apokalypsy</i>	320
	<i>Rozvoj lékařské péče v období osvícenského absolutismu</i>	325
	<i>Vývoj osídlení českých zemí a jeho věková i územní struktura</i>	327
V/2	Přežívání „ekonomie hladu“ a snaha o její překonání	330
	<i>Vývoj klimatu</i>	330
	<i>Pokusy o intenzifikaci zemědělské výroby</i>	331
	<i>Skladba rostlinné zemědělské produkce</i>	333
	<i>Dobytkářství</i>	336
	<i>Zemědělská osvěta a technické inovace</i>	338
V/3	Vrchnosti a poddaní	340
	<i>Robotní a jiné povinnosti poddaných</i>	340
	<i>Poměr přímého vlastnictví a užívacího práva</i>	345
	<i>Projevy odporu proti instituci poddanství</i>	347
V/4	Osvícenský populacionismus a diskuse o poddanské otázce	349
	<i>[Nevolnictví, člověčenství, nebo tělesné poddanství?]</i>	349
	<i>Kritika postavení poddaných a její myšlenkové zdroje</i>	352
	<i>Obhajoba statu quo</i>	354
V/5	Agrární reformy osvícenského absolutismu	357
	<i>Výchozí podmínky tereziánské agrární politiky</i>	357
	<i>Projevy zvýšené ingerence státu do vztahu vrchností a poddaných</i>	360
	<i>Tereziánský robotní patent z roku 1775</i>	362
	<i>Raabizace</i>	365
	<i>Vyvrcholení agrární politiky osvícenského absolutismu</i>	366
	<i>Osud agrárních reforem po smrti Josefa II.</i>	368
VI.	Merkur a Arachné	370
VI/1	Problémy se zaváděním rukodělné velkovýroby v českých zemích	370
	<i>Tradiční struktury a otázka podnikání</i>	370
	<i>Textilní výroba a předpoklady industrializace českých zemí</i>	374
	<i>Hutní a báňské podnikání v českých zemích 18. století</i>	378
VI/2	Státní podpora řemeslné výroby a manufakturního podnikání	382
	<i>Ekonomicko-administrativní opatření po ztrátě Slezska</i>	382
	<i>„Největší fabrikant monarchie“</i>	386
	<i>Modernizace komunikačního systému</i>	387
	<i>Počátky unifikace měny a systému měř a vah</i>	391
VI/3	Liberalizační tendence hospodářské politiky habsburské monarchie a návrat ke státnímu protekcionismu	393
	<i>Cechovní politika osvícenského absolutismu</i>	393
	<i>Uvolnění cechovních pout v textilní výrobě</i>	394
	<i>Liberalizace obchodu</i>	398
	<i>Peripetie hospodářské politiky v době samostatné vlády Josefa II.</i>	401

VI/4	Rozvoj textilní a přidružené výroby v českých zemích v poslední čtvrtině 18. století	403
VII.	Minerva a Vulkán	413
VII/1	Rozmach exaktních věd a popularizace jejich poznatků	413
	<i>Globální rozměr vědeckého pokroku</i>	413
	<i>Meteorologie</i>	414
	<i>Matematika a astronomie</i>	418
	<i>Chemie a metalurgie</i>	420
	<i>Mineralogie a geologie</i>	423
	<i>Vědy o živé přírodě</i>	425
VII/2	Počátky organizace vědeckého života v českých zemích	427
	<i>První vědecká korporace</i>	427
	<i>Od Společnosti neznámých k Soukromé učené společnosti</i>	431
	<i>Vznik a počátky Královské české společnosti nauk</i>	436
VII/3	Počátky vědecké historiografie a odvozených disciplín	439
	<i>První generace osvícenských dějepisců</i>	439
	<i>Druhá generace osvícenských dějepisců</i>	444
	<i>Nejmladší generace osvícenských dějepisců</i>	446
	<i>Počátky literární historie, české filologie a slavistiky</i>	449

Hlava třetí

UMĚNÍ V OBDOBÍ SLOHOVÝCH PROMĚN

I.	Apollón a Múzy	454
I/1	Konečná fáze barokní kultury	454
	<i>Poslední protagonisté</i>	460
I/2	V tónech rokoka	471
	<i>Architektura rokoka a raného klasicismu v Čechách</i>	479
	<i>Architektura na Moravě a ve Slezsku v době tereziánské</i>	486
	<i>Rokoková malba v Čechách</i>	490
	<i>Malířství na Moravě a ve Slezsku</i>	499
	<i>Rokokové podněty v sochařském díle Čech</i>	506
	<i>Sochařství na Moravě a ve Slezsku</i>	513
I/3	Východiska osvícenského klasicismu	517
I/4	Umění na vlně klasicismu	521
	<i>Architektura nastupujícího klasicismu</i>	525
	<i>Patronátní kostely</i>	527
	<i>Nosticovo divadlo</i>	530
	<i>Přestavba Pražského hradu</i>	532
	<i>Nový sloh dobývá zámeckou architekturu Moravy</i>	535

	<i>Počátky klasicismu v malířském umění</i>	537
	<i>Klasicistní tendence v sochařství</i>	541
I/5	Divadlo mezi barokem a romantismem	544
	<i>Od kočovných společností k Divadlu v Kotcích</i>	544
	<i>Loutkové divadlo</i>	558
	<i>Otevření Nosticova divadla</i>	564
	<i>Vlastenské divadlo v „Boudě“ a U hybernů</i>	570
I/6	České země plné hudby	583
	<i>Klasicistní estetika na přechodu od hudebního baroka</i> <i>k hudebnímu klasicismu</i>	583
	<i>Hudební Praha</i>	586
	<i>Musica navalis</i>	595
	<i>Hudba na českých, moravských a slezských zámcích</i>	598
	<i>Hudba olomoucké katedrály</i>	601
	<i>Veřejné koncerty</i>	604
	<i>Hudba českých, moravských a slezských kantorů</i>	607
	<i>Česká hudba pastorální</i>	614
	<i>Hudební emigrace</i>	620
	<i>Opera, singspiel a zpěvohra</i>	634
I/7	Umění, které informuje	647
	<i>Veduty a grafické dílo</i>	647
	<i>Knižní kultura</i>	649
	<i>Kulturní topografie</i>	652
I/8	Úsvit veřejných sbírek a umělecké akademie	656
	Poznámky	662
	Seznam použitých zkratk	740
	Výběr z pramenů a literatury	742
	Rejstřík	750